

วิเคราะห์สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพุทธศาสตร์
Analytical Study of People's Rights and Freedom According
to Buddhist Science

พระเทพปริยัติเมธี (สถุष्ฎ์ สิริธโร)

Phratheppariyattimethi (Sarit Siritharo)

วัดนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

Wat Nakhon Sawan, Nakhon Sawan Province

E-mail: phratheppariyattimethi@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพุทธศาสตร์ ระเบียบวิธีวิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 18 รูปหรือคนที่เลือกแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบตัวต่อตัว และจากผู้มีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 10 รูปหรือคนที่เลือกแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการสนทนากลุ่มเฉพาะวิเคราะห์ข้อมูลจากทั้งสองวิธี โดยการพรรณนาความ และการสังเคราะห์เนื้อหาสาระ

ผลการวิจัยพบว่า สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพุทธศาสตร์ กล่าวคือ แนวคิดสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวของพระพุทธเจ้า คือศีลธรรม เป็นปรากฏการณ์ของธรรมชาติตามธรรมดาที่แวดล้อมอยู่ทั่ว ๆ ไป ของสิ่งที่มีชีวิตด้วยและของสิ่งที่ไม่มีชีวิตด้วย ถ้าเป็นไปตามธรรมชาติแล้วย่อมปกติ เพราะเป็นกฎของธรรมชาติอยู่อย่างหนึ่ง ศีลธรรมเป็นสิ่งที่ทรงตัวอยู่โดยปกติที่เป็นตามธรรมชาติ ศีลธรรมเป็นบทบัญญัติทางศาสนา การบัญญัตินั้นบัญญัติในรูปวัฒนธรรม ศีลธรรม ระเบียบ จารีตประเพณี คือ ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ และวิมุตติญาณทัสสนะ แนวคิดสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวของพุทธธรรม เป็นสันติภาพ คือความมีสันติ ความสงบ เป็นเสรีภาพ คือ “วิมุตติ” เป็นสมภาพ คือความเสมอภาค และเป็นภราดรภาพ หลักความเป็นพี่น้องกันโดยธรรม แนวคิดสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวของพระสงฆ์ เป็นคนมีคุณภาพชีวิตและการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เรียกว่าความเสมอภาคที่เป็นหลักการของประชาธิปไตย โดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 เป็นหลักยึดให้เกิดเสรีภาพ ความเสมอภาคในสังคม มีพรหมวิหารธรรมยึดถือธรรมาธิปไตย โดยมีเศรษฐกิจศาสตร์มีขมิมาปฏิบัติทาสนับสนุน และปฏิบัติหน้าที่ให้สุจริตอย่างเต็มที่คือหลักกุศล

กรรมบถ จักรวรรดิวัตร และราชสังคหวัตถุ สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองในหลักธรรมระดับบุคคลต้องมีคุณสมบัติ 7 และเป็นสมาชิกแบบอย่างของสังคมตามหลักสัพบุริสธรรม 7 และหลักธรรมระดับสังคมต้องเป็นคนมีศีลธรรมตามหลักสุจริต 3 กุศลกรรมบถ 10 ศีล 5 เป็นคนมีคุณแก่ส่วนรวมตามหลักพรหมวิหารธรรม 4 สังคหวัตถุ 4 เป็นคนผู้มีส่วนร่วมที่ดีตามหลักนาถรณธรรม 10 สารานียธรรม 7 เป็นคนผู้มีส่วนร่วมในการปกครองที่ดีตามหลักอภิปไตย 3 อปรีหานียธรรม 7 และเป็นคนผู้นำรัฐหรือผู้ปกครองบ้านเมืองที่ดีตามหลักทศพิธราชธรรม 10 จักรวรรดิวัตร 12 ราชสังคหวัตถุ 4 สามัคคี 3 และอคติ 4

คำสำคัญ: สิทธิและเสรีภาพ; การเมือง; พุทธศาสตร์

Abstract

The objective of this research article was to analytically study people's rights and freedom according to Buddhist science. The methodology was the qualitative method, data were collected from the document, related research, and 18 key informants via in-depth-interview and 10 participants in focus group discussion. Data were analyzed by content descriptive interpretation.

Findings were as follows: Political Rights and freedom according to Buddha. That is morality, the natural phenomena that prevail in general of living and non-living things. If it is nature, it is normal, because it is natural law. Morality exists normally naturally. Morality is the code of ethics in religion. It is coded in form of culture, morality, regulations, and traditions. They are Sila, Samadhi, Panna, Vimutti, Vimuttiyanatassana. The concept of political rights and freedom according to Buddhism is peace. It is peace or pacification. It is liberty or Vinutti. It is equality. It is a brotherhood, being brother and sister by virtue. The concept of political rights and freedom according to the Buddhist monastic concept is the right and freedom not to torture oneself and others. It is democratic equality according to Saraniyadhamma 6, a state of conciliation, virtues for fraternal living, social freedom, and equality. Brahmaviharadhamma adhering to righteousness supremacy, supported by middle path economy., performing righteous duties

to the fullest capacity by Kusalakammāpadhā, Chakkavādhivattī, and Rajasāṅghavattu. Political rights and freedom at the personal level must be of 7 attributes and be modeled on members of society with Sappurīsadhammā 7. The political right and freedom at societal levels, persons must have morality in line with Sucarita, pure conduct 3, Kusalakammāpadhā 10, Sila 5, beneficial to society according to 5 precepts, being beneficial to society according to Brahmavihāra 4, Sāṅghavattu 4, a man with good participation according to Nathakāranādhammā 10, Sarāniyādhammā 7, a man with participation according to good governance according to Athipateyya 3, Appārihanīyādhammā 7 and a man who is state leader or country governor according to 10 royal virtues, Chakkavādhī 12, Rajasāṅghavattu 4, Samaggi 3 and Agatī 4.

Keywords: Right and Liberty; Political; Buddhist

บทนำ

การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลเป็นการปกครองโดยธรรมวินัย (แสง อุดมศรี, 2530) พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการ คือ พระโอวาทปาติโมกข์ ไว้เป็นหลักปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์ (วิ.ม. (ไทย) 1/19/191) โดยมีวินัยเป็นระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์แบบต่างๆ ที่ตั้งขึ้นโดยอาศัยหลักธรรมคำสอนนั้น และเพื่อให้คำสอนหรือหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้นั้น ให้เกิดผลเป็นจริงเป็นจังขึ้นมาแล้วก็ถือว่าการนำสู่จุดหมายของพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า (พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต) และ ระเบียบ ภาวิไล, 2532) และเป็นการจัดตั้งวางระบบและระเบียบแบบแผน กับทั้งบทกฎหมาย ระเบียบกฎเกณฑ์การศึกษา ที่เป็นข้อกำหนดในการจัดตั้งรวมทั้งการจัดการให้คนประพฤติปฏิบัติ หรือให้กิจการดำเนินไปตามตัวบทกฎหมาย เมื่อคนตั้งอยู่ในวินัยโดยปฏิบัติตามสิกขาบทก็เป็นผู้มีศีล ศีลจึงเป็นคุณสมบัติของคน เป็นสภาพการฝึกฝนพัฒนาที่อยู่ในตัวคน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2541) ในยุคปัจจุบันหลวงพ่อกุศลทาสภิกขุได้เสนอระบบธรรมสังคมนาญจะจึงจะถูกต้องตามธรรมสังคมนาญจะของธรรมชาติ (พุทธทาสภิกขุ, 2529) สังคมนาญจะที่สมาชิกในสังคมนาญจะยึดถือธรรมาธิปไตย โดยมีเศรษฐศาสตร์มีสมาธิปฏิบัติ มีลักษณะเป็นกลาง ๆ โดยมีหลักสำคัญ 2 ประการ คือ การได้คุณภาพชีวิตและการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นเรียกว่าความเสมอภาค (สมภาพหรือสมานภาพ) ที่เป็นหลักการของประชาธิปไตย โดยใช้หลักสา

ราณียุทธธรรม 6 ประการจะเป็นหลักยึดให้เกิดเสรีภาพ ความเสมอภาค (พระเทพเวที (ประยุทธิ์ ปยุตโต), 2532) สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามคุณธรรมมถเป็นวิธีทำความดี 10 ประการ แบ่งเป็นวิธีทำความดีทางกาย 3 ประการ วิธีทำความดีทางวาจา 4 ประการ และวิธีทำความดีทางใจ 3 ประการ (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต), 2557)

การเมืองในทัศนะพระพุทธศาสนาเถรวาทไม่ได้พูดถึงการเมืองโดยตรง แต่ได้กล่าวถึงหลักการปกครองโดยไม่ระบุว่าการปกครองแบบใดดี แบบใดเสีย ไม่ว่าจะเป็บบแบบประชาธิปไตย แบบสังคมนิยม ให้ยึดหลักการที่เป็นธรรมมุ่งการปกครองแบบธรรมาภิบาลปรากฏในอธิปไตยยสูตรว่าด้วยอธิปไตยคือความเป็นใหญ่ มี 3 ประการ (อง. ติก. (ไทย) 20/40/201-202) คือ

1. อັตตอธิปไตย ความมีตนเป็นใหญ่ เป็นการถือเอาตนเอง ศักดิ์ศรีเกียรติภูมิ ตลอดจนผลประโยชน์ตนเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนและสิ่งทีเนื่องด้วยตนเป็นประมาณ

2. โลกาธิปไตย ความมีโลกเป็นใหญ่ เป็นความนิยมของชาวโลกเป็นใหญ่ หวั่นไหวไปตามเสียงสรรเสริญและนิทา ไม่มีหลักการที่แน่นอน กระทำการโดยปรารถจะเอาใจคนหมู่นหาความนิยมหรือหวั่นกลัวเสียงกล่าวเป็นประมาณ

3. ธรรมาธิปไตย ความมีธรรมเป็นใหญ่ เป็นการถือหลักความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผล เป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถสิ่งทีได้ศึกษาตรวจสอบข้อเท็จจริงและความคิดเห็นทีได้รับฟังอย่างกว้างขวางแจ้งชัด และพิจารณาอย่างดีที่สุดเต็มขีดแห่งสติปัญญา จะมองเห็นได้ด้วยควมบริสุทธิ์ใจว่าเป็นไปโดยชอบธรรมและเพื่อความดีงามเป็นการปกครองทีดี

พุทธปรัชญาทางการเมืองทีพระพุทธเจ้าทรงสอนใช้คำว่อธิปไตยเป็นหลักทีปกครองพึงยึดถือ เมื่อเป็นผู้ปกครองแล้วจะยึดถืออะไรเป็นใหญ่ ส่วนอธิปไตยทีใช้ในปัจุบันเน้นว่อำนาจอธิปไตยหรืออำนาจในการปกครองควรอยู่ที่ใด หรืออยู่ที่ใครตามหลักวิชาของรัฐศาสตร์ ฉะนั้น พระพุทธเจ้าทรงสอนในกฎทนต์สูตร (ที. สี. (ไทย) 9/323-358/125-150) สูตรว่ด้วยเศรษฐศาสตร์การเมือง กล่าวโดยสรุปประกอบด้วย (1) การบริหารโดยการกระจายอำนาจ (2) การจัดตำแหน่งทางการเมือง (3) การวางนโยบายและกลยุทธ์ (4) การมีส่วนร่วมของประชาชนหรือการลงประชามติ (5) การสื่อสาร และ (6) ผลของการปฏิรูปแนวคิด ซึ่งชี้ให้เห็นถึงเศรษฐกิจทีผูกอยู่กับการเมืองการปกครองทีต้องการให้ควมอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมืองคงอยู่ตลอดไปทีจะทำให้โจรผู้ร้ายไม่มี ถูกหลักศีลธรรมจริยธรรม เป็นการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจและการเมืองทียั่งยืน และเพิ่มผลผลิตหรือภาษีเงิน

ได้เข้าคลังหลวงนับว่าเป็นต้นแบบพุทธปรัชญาการเมืองที่แก้ปัญหาอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพเป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่า เรื่องของสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญ เมื่อนำหลักการทางพระพุทธศาสนาที่ยึดทางสายกลางในการปฏิบัติต่อตนเองและสังคม ซึ่งเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา มาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ จึงเห็นว่าการบูรณาการที่จะเกิดขึ้นจากการศึกษาเรื่องสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพุทธศาสนานั้น จะเป็นการสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์และเป็นแนวทางออกหรือทางเลือกให้กับสังคมในทุกๆระดับ ไม่ว่าจะเป็นแนวความคิดแบบตะวันตกหรือแนวความคิดแบบตะวันตก ให้เข้าใจในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพอย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้จะได้มีแนวทางในการประยุกต์ใช้สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองที่เหมาะสม อันเป็นไปโดยชอบประกอบด้วยธรรมตามแนวทางของพุทธศาสตร์ในที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพุทธศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาแนวคิดสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวความคิดทั่วไป ตามแนวพุทธศาสตร์ และสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองที่เหมาะสมในการนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมไทย โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 18 รูปหรือคน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ด้านพระพุทธศาสนา และกลุ่มที่ 2 ด้านรัฐศาสตร์

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป ประกอบด้วย สถาบันการ

กลุ่มเกลาทางการเมืองคุณลักษณะของผู้สมัครรับเลือกตั้ง การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง นโยบายของพรรคการเมือง พรรคที่สังกัดของผู้สมัคร และอิทธิพลของสื่อ เป็นอย่างไร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จะมีวิธีการเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพที่หลากหลาย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของของปรากฏการณ์และสถานการณ์ และตามลักษณะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert) ที่จะมีส่วนร่วมในการรังสรรค์การวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานก่อนที่จะเริ่มทำการวิจัย โดยศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประกอบการวิจัยและช่วยในการกำหนดประเด็นและตัวแปรที่ต้องการศึกษา รวมถึงเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์รวมทั้งนำมาใช้ในการวิเคราะห์ด้วย

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้หรือมีข้อมูล รวมถึงข้อเท็จจริง ประสบการณ์ในเรื่องที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาที่สุดหรือมีความเกี่ยวข้องมากที่สุด โดยแบ่งเป็น 2 ด้าน จำนวน 18 รูปหรือคน ที่ถูกเลือกแบบเฉพาะเจาะจง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จะไม่ใช้สถิติช่วยในการวิเคราะห์ แต่จะใช้แนวคิด ทฤษฎีเป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยวิธีการหลักที่ใช้มี 2 วิธี คือ

1. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร (Document Research) จากกรอบความคิดหรือทฤษฎีที่ใช้เพื่อการช่วยวิเคราะห์ข้อมูลได้ลึกซึ้งและสร้างข้อสรุปที่หนักแน่น

2. การตีความ (Interpretation) ซึ่งได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ที่ได้จัดบันทึกไว้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และผู้วิจัยจะนำคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 18 รูปหรือคน รวมถึงการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด 10 รูปหรือคน มาสรุปประเด็นเชิงเนื้อหาในภาพรวมโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

(Content Analysis) ตามข้อคำถามในแต่ละตอนของแบบสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งครอบคลุมตามวัตถุประสงค์และขอบเขตของเนื้อหาการวิจัย

ผลการวิจัย

สิทธิเป็นการกระทำสำเร็จเป็นอำนาจอันชอบธรรมและอำนาจที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองให้กระทำการใด ๆ โดยสุจริตได้อย่างอิสระ แต่ต้องไม่กระทบสิทธิของผู้อื่น เสรีภาพเป็นภาวะแห่งผู้มีอิสระ เป็นความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง และการเมืองประกอบด้วย นาคริก คือกิจการหรือการปฏิบัติทั้งปวงอันเกี่ยวกับการบริหารบ้านเมือง ขนหินตการี คือกิจที่ทำเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนเท่านั้น ไม่ใช่ผลประโยชน์เพื่อส่วนตัวและพวกพ้อง และอุปายทุกุข คือฉลาดในวิธีการอันแยบคายที่จะกระทำผลประโยชน์ของประชาชน ประกอบด้วย สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวของพระพุทธเจ้า คือ ศีลธรรมตามบทบัญญัติทางศาสนาในรูปวัฒนธรรม ศีลธรรม ระเบียบ จาริตประเพณี คือ ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ และวิมุตติญาณทัสสนะ

สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวของพุทธธรรม คือ (1) สันติภาพ คือความมีสันติ ความสงบ ตั้งแต่สันติภาพขั้นต้นสุดจนกระทั่งถึงขั้นสุดท้ายคืออินพพาน เป็นสันติภาพที่สูงสุดตามหลักพระพุทธศาสนา (2) เสรีภาพ คือ “วิมุติ” หลุดพ้นไปจากการครอบงำของกิเลส (3) สมภาพ คือธรรมะที่ว่าด้วยทุกคนเป็นเพื่อนทุกุข เกิด แก่ เจ็บ ตาย ต้องมีหน้าที่ที่จะต้องต่อสู้เพื่อให้หลุดรอดจากความทุกข์ และมีหน้าที่ที่จะช่วยเหลือผู้อื่น และ (4) ภราดรภาพ คือหลักความเป็นพี่น้องกันโดยธรรม

สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวของพระสงฆ์ คือ คนมีคุณภาพชีวิตและการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เรียกว่า ความเสมอภาคที่เป็นหลักการของประชาธิปไตย โดยใช้หลัก สาราณียธรรม 6 จะเป็นหลักยึดให้เกิดเสรีภาพ ความเสมอภาคในสังคมมีหลักพรหมวิหารธรรมยึดถือธรรมาธิปไตย โดยมีเศรษฐศาสตร์มีขมิมาปฏิบัติทาสนับสนุน และควรปฏิบัติหน้าที่ให้สุจริตอย่างเต็มที่คือกุศลกรรมบถ จักรวรรดิวัตร และราชสังคหวัตถุ หลักธรรมในเรื่องสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง โดยมีหลักธรรมในระดับบุคคลจะต้องมีคุณสมบัติ 7 และเป็นสมาชิกแบบอย่างของสังคมตามหลักสัพบุริสธรรม 7 และมีหลักธรรมในระดับสังคมจะต้องเป็นคนมีศีลธรรมในฐานะสมาชิกของสังคมตามหลักสุจริต 3 (ความประพฤติดี) กุศลกรรมบถ 10 (ทางทำความดี) ศีล 5 (ความประพฤติชอบทางกายและวาจา) เป็นคนมีคุณแก่ส่วนรวมในฐานะสมาชิกของสังคมตามหลักพรหมวิหาร 4 (ธรรม

ประจำใจ) สังกะหัตถ์ 4 (การบำเพ็ญการสงเคราะห์) เป็นคนผู้มีส่วนร่วมที่ดีในฐานะสมาชิกของสังคมตามหลักนากฎธรรม 10 (การพึ่งตนเอง) สาราณียธรรม 7 (การอยู่ร่วมกันในหมู่สังคม) เป็นคนผู้มีส่วนร่วมในการปกครองที่ดีในฐานะสมาชิกของสังคมตามหลักอภิปไตย 3 (หลักความเป็นใหญ่) อปริหานิยธรรม 7 (หลักการร่วมรับผิดชอบ) และเป็นคนผู้นำรัฐหรือผู้ปกครองบ้านเมืองที่ดีในฐานะสมาชิกของสังคมตามหลักทศพิธราชธรรม 10 (คุณธรรมของผู้ปกครองการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ปกครอง) จักรวรรดิวัตร 12 (การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ปกครอง) ราชสังกะหัตถ์ 4 (การทำนุบำรุงทวยราษฎร์ของผู้ปกครอง) สามัคคี 3 (การปฏิบัติหน้าที่) และ อกติ 4 (ความไม่ลำเอียง ความชอบธรรม)

การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลและหลังพุทธกาลเป็นการปกครองโดยธรรมวินัย พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการ คือ พระโอวาทปาติโมกข์ ไว้เป็นหลักปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์ พระพุทธองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทเพื่อประโยชน์แก่สงฆ์หรือส่วนรวม เพื่อประโยชน์แก่ตัวบุคคล เพื่อประโยชน์แก่ชีวิตมนุษย์ เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไปที่เป็นสังคมใหญ่ และเพื่อประโยชน์แก่ตัวพระศาสนา มอบอำนาจแห่งการปกครองให้กับธรรมวินัย ดังพุทธพจน์ที่ตรัสกับพระอานนท์ว่า “ดูกรอานนท์ ธรรมวินัยใดที่เราแสดงบัญญัติไว้แก่พวกเธอ ธรรมวินัยนั้น จักเป็นศาสดาของพวกเธอทั้งหลาย เมื่อเราสิ้นไป” ซึ่งสรุปได้ว่า แนวคิดสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพุทธศาสตร์จะต้องเป็นไปและสอดคล้องกับพระธรรมวินัย ซึ่งพระธรรมเป็นกฎเกณฑ์ในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามกฎของธรรมชาติ ส่วนพระวินัยเป็นกฎเกณฑ์ในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพในสังคมพระสงฆ์หรือสังคมนมนุษย์ โดยมีหลักเกณฑ์ในการตัดสินตามพระธรรมวินัย 8 ประการ คือ ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อ (1) ความคลายกำหนด, ความไม่ติดพันเป็นอิสระ มิใช่เพื่อความกำหนดย่อมใจ, การเสริมความดีเรียกว่าวิระคะ (2) ความหมดเครื่องผูกมัด, ความไม่ประกอบทุกข์ มิใช่เพื่อผูกมัด หรือประกอบทุกข์เรียกว่าวิสังโยค (3) ความไม่พอกพูนกิเลส มิใช่เพื่อพอกพูนกิเลสเรียกว่าอปัจยะ (4) ความอยากอันน้อย, ความมักน้อย มิใช่เพื่อความอยากอันใหญ่, ความมักใหญ่ หรือมักมากอยากใหญ่เรียกว่าอัปปิณฑตา (5) ความสันโดษ มิใช่เพื่อความไม่สันโดษเรียกว่าสันตุฎฐี (6) ความสงบ มิใช่เพื่อความคลุกคลีอยู่ในหมู่เรียกว่าปวิเวก (7) การประกอบความเพียร มิใช่เพื่อความเกียจคร้านเรียกว่า วิริยารัมภะ และ (8) ความเลี้ยงง่าย มิใช่เพื่อความเลี้ยงยากเรียกว่าสุภรตา หรือตามหลักมหาปเทศ 4 ในทางพระวินัย คือ (1) สิ่งใดไม่ได้ทรงห้ามไว้ว่าไม่ควร แต่เข้ากันกับสิ่งที่ไม่ควร (อกัปปิยะ) ขัดกับสิ่งที่ควร (กัปปิยะ) สิ่งนั้นไม่ควร (2) สิ่งใดไม่ได้ทรงห้ามไว้ว่าไม่ควร แต่เข้ากันกับสิ่งที่ควร (กัปปิยะ) ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร (อกัปปิยะ) สิ่งนั้นควร (3) สิ่งใดไม่ได้ทรงอนุญาตไว้ว่าควร แต่เข้ากันกับ

สิ่งที่ไม่ควร (อกับปิยะ) ชัดกับสิ่งที่ควร (กกับปิยะ) สิ่งนั้นไม่ควร และ (4) สิ่งใดไม่ได้ทรงอนุญาตไว้ว่าควร แต่เข้ากันกับสิ่งที่ควร (กกับปิยะ) ชัดกับสิ่งที่ไม่ควร (อกับปิยะ) สิ่งนั้นควร เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวพุทธศาสตร์ เป็นศีลธรรมตามแนวของพระพุทธเจ้า เป็นสันติภาพ เสรีภาพ สมภาพ ภราดรภาพตามแนวของพระพุทธธรรม เป็นความเสมอภาคตามแนวของพระสงฆ์ มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผลได้ 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวของพระพุทธเจ้า คือ ศีลธรรมเป็นปรากฏการณ์ของธรรมชาติตามธรรมดาคือที่แวดล้อมอยู่ทั่ว ๆ ไป ของสิ่งที่ไม่มีชีวิตด้วย และของสิ่งที่มีชีวิตด้วย ถ้าเป็นไปตามธรรมชาติแล้วจะปกติ เพราะเป็นกฎของธรรมชาติอยู่อย่างหนึ่ง ศีลธรรมเป็นสิ่งที่ทรงตัว อยู่โดยปกติที่เป็นตามธรรมชาติ ศีลธรรมเป็นบทบัญญัติทางศาสนา การบัญญัตินั้นจะบัญญัติกันในรูปแบบธรรม ศีลธรรม ระเบียบประเพณี คือ ศีลสมาธิ ปัญญา วิมุตติ และวิมุตติญาณที่สสนะสอดคล้องกับนวลรัชนี อมรรัตนบงกช (2554) ได้วิจัยเรื่อง “ศาสนากับการเมืองใหม่ในประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า ศาสนากับการเมืองใหม่คือการนำเอาอุดมการณ์ทางพุทธศาสนาที่ได้ถูกละเลยมานานในสังคมการเมืองไทยให้กลับเข้ามาสู่แนวคิดในทางการเมืองเพื่อพัฒนาเป็นการเมืองใหม่ในประเทศไทย แนวคิดศาสนากับการเมืองใหม่ คือ การปรับปรุงการเมืองปัจจุบันให้ดีขึ้นและเหมาะสมกับประเทศไทย โดยให้ความสำคัญกับหลักธรรมของพุทธศาสนาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้นำรวมถึงการปรับปรุงการเมืองให้เป็นการปกครองโดยธรรม ให้ผู้นำยึดหลักการปกครองแบบธรรมาธิปไตย การเมืองใหม่ต้องมีการปฏิรูปทางการเมืองในด้านต่าง ๆ คือ (1) มีการกระจายอำนาจและงบประมาณสู่ท้องถิ่นอย่างเต็มรูปแบบ (2) มีการแยกหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการของรัฐออกจากกัน (3) ส่งเสริมให้สังคมมีกลุ่มที่หลากหลายเพื่อป้องกันปัญหากลุ่มเฉพาะที่เป็นกลุ่มเสียงข้างมาก(4) เสริมสร้างให้ประชาชนทั่วไปเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง มีการรวมกลุ่มกันซึ่งอาจจะเริ่มรวมกลุ่มจากกิจกรรมที่มีใช้การเมืองไปสู่กิจกรรมทางการเมือง (5) ปรับเปลี่ยนกระบวนการสรรหาผู้นำของรัฐให้สามารถที่จะได้ผู้นำที่มีคุณธรรมยึดหลักธรรมในการปฏิบัติหน้าที่และบริหารบ้านเมือง (6) ส่งเสริมให้มีการเมืองภาคประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นของส่วนรวมหรือของท้องถิ่นตน (7) สร้างระบอบประชาธิปไตยที่สะท้อนถึงการเป็นตัวแทนของทุกภาคส่วนเพื่อให้มีการถ่วงดุลอำนาจ (8) กำหนดบทลงโทษขั้นรุนแรงสำหรับพรรคการเมืองที่ทำผิดและให้มีผลไปยังผู้สมัครรับเลือกตั้ง (9) ปฏิรูปความคิดและจิตสำนึกของ

นักการเมือง รวมถึงประชาชนให้เห็นความสำคัญของหลักธรรมในพุทธศาสนาให้มีการยึดหลักศีลธรรมเป็นบรรทัดฐานในการดำรงชีวิตเป็นเสมือนธรรมนูญชีวิตและธรรมนูญการเมือง ความคิดการเมืองใหม่เป็นความคิดอุดมคติ เพราะปฏิเสธความเป็นจริงทางการเมืองว่าเป็นเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์ ซึ่งเท่ากับการปฏิเสธสภาพที่เป็นอยู่ของการเมืองปัจจุบัน ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า มิติทางศาสนาของการเมืองใหม่นี้แม้เป็นสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้นแต่เป็นแง่คิดและเป็นส่วนที่ปฏิเสธความเสื่อมโทรมของการเมืองเก่า ทำให้นักการเมืองได้เริ่มฉุกคิดและเห็นถึงพลังภายนอกที่คอยตรวจสอบถ่วงดุลอยู่ ซึ่งไม่มีพลังประชาชนโดยทั่วไปตามหลักประชาธิปไตยของตะวันตก แต่เป็นพลังทางศาสนาที่เป็นพลังแห่งจิตวิญญาณ สอดคล้องกับนครินทร์ แก้วโชติรุ่ง (๒๕๕๖) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบและหลักการของการปกครองในพระไตรปิฎก” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของการปกครองทางการเมืองมี 2 รูปแบบ ได้แก่ การปกครองแบบราชาธิปไตย ซึ่งผู้มีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่เพียงผู้เดียวในการปกครองรูปแบบนี้คือพระราชา และการปกครองแบบสามัคคีธรรม ซึ่งอำนาจอยู่ในมือของชนชั้นสูงและมีลักษณะใกล้เคียงกับรูปแบบการปกครองแบบอภิชนาธิปไตยในปรัชญากรีก ส่วนรูปแบบการปกครองในพระพุทธานุศาสนานั้นมีพัฒนาการโดยเริ่มต้นจากพระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์ในฐานะธรรมราชา จนกระทั่งพระพุทธองค์ได้ทรงมอบให้สงฆ์เป็นใหญ่ในการปกครอง จึงเป็นรูปแบบการปกครองเฉพาะตน และหลักการของการปกครองแบบราชาธิปไตย ได้แก่ หลักธรรมต่าง ๆ ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้จำนวนมาก เพื่อเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งในการใช้อำนาจของผู้ปกครอง เนื่องจากผู้ปกครองแบบราชาธิปไตยมีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่เพียงผู้เดียว และหลักการของการปกครองแบบสามัคคีธรรมมีหลักการปกครองที่สำคัญคืออปรีทานิยธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมเพื่อสร้างความสามัคคี และหลักธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครอง ส่วนหลักการของการปกครองของคณะสงฆ์นั้นมีพระธรรมวินัยเป็นหลักการปกครองสำคัญ ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดีภายใต้กรอบแห่งพระธรรมวินัย และสอดคล้องกับติเรก ควรสมาคม (2563). ได้วิจัยเรื่อง “สิทธิมนุษยชน : ศึกษาเปรียบเทียบในทางพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า สิทธิมนุษยชนมีที่มาจากหลักการและแนวคิดทางปรัชญาและศาสนา ตลอดจนการต่อสู้ทางการเมืองมาอย่างยาวนานของคนตะวันตก จนได้มาเป็นหลักประกันซึ่งสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคและการยอมรับในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีแสดงไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ส่วนองค์ความรู้และแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในพระพุทธศาสนาและการเปรียบเทียบกับหลักการในทางพระพุทธศาสนานั้นไม่พบคำศัพท์ว่าสิทธิมนุษยชนโดยตรงแต่อย่างใด พระพุทธศาสนาอธิบายสิทธิมนุษยชน ในความหมาย

คือ 1. สิทธิในการเข้าถึงมรดกผลของคุณค่าความเป็นมนุษย์ 2. การที่มนุษย์มีชีวิตอยู่ด้วยกัน ด้วยความเคารพในชีวิตทุกชีวิต 3. การให้ความเคารพนับถือผู้อื่นหรือการไม่แบ่งชั้นวรรณะและการเป็นรากแก้วของชีวิตเทียบได้กับคำว่าศีลส่วนคำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือคุณค่าการทำให้มนุษย์ลดความโลภโกรธหลงหรือกิเลสลง เพราะสิ่งเหล่านี้ทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ส่วนกรณีศึกษาสิทธิมนุษยชนเปรียบเทียบกับพระไตรปิฎก ได้แก่ มหาเวสสันดรชาดกในกรณีการบริจาคบุตรและภรรยา ประเด็นการห้ามบุคคลบางประเภทบวชนั้นมีเหตุผลว่าการควบคุมปฏิบัติให้เป็นไปตามธรรมวินัยทำได้ยากและการบรรลุนิพพานของบุคคลไม่จำเป็นต้องบวชก็ได้ นอกจากนี้พระพุทธศาสนามีได้ห้ามสตรีบวชเป็นภิกษุณีแต่ได้กำหนดเงื่อนไขในการเข้ามาบวชของสตรีตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ปัญหาเรื่องความเลื่อมล้ำความไม่เท่าเทียมกันของบุคคล ในพระพุทธศาสนาเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมชาติจึงไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนแบบตะวันตก และในเรื่องเสรีภาพในพระพุทธศาสนากับในสิทธิมนุษยชนมีความแตกต่างกันโดยเสรีภาพทางพระพุทธศาสนาเป็นเสรีภาพที่มีดุลยภาพ ขณะที่ทางโลกเป็นเสรีภาพเพื่อการทำได้ตามใจชอบมากกว่า ผลการศึกษาที่ได้รับจึงควรนำองค์ความรู้ในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน เผยแพร่สู่สังคมไทยให้มากขึ้นสร้างความร่วมมือกับวัดในพระพุทธศาสนา เช่นจัดเป็นศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านสิทธิมนุษยชนกับองค์ความรู้ในพระพุทธศาสนา หรือสร้างเครือข่ายสิทธิมนุษยชนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนพัฒนาสื่อออนไลน์เกี่ยวกับธรรมและสิทธิมนุษยชน

ประเด็นที่ 2 สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวของพุทธธรรมเป็นสันติภาพคือความมีสันติ ความสงบเรียกว่านิพพานเป็นสันติภาพที่สูงสุดตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นเสรีภาพคือวิมุตติ เป็นสมภาพคือธรรมะที่ว่าด้วยทุกคนเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย และเป็นภราดรภาพ หลักความเป็นพี่น้องกันโดยธรรมสอดคล้องกับอภิญา ฉัตรช่อฟ้า (2564) ได้วิจัยเรื่อง “การสร้างและพัฒนาความเป็นพลเมืองภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย ได้แก่การพัฒนาความเป็นพลเมืองบนฐานคิดตะวันตกให้สิทธิและความรับผิดชอบแก่พลเมืองมีสิทธิมีเสรีภาพ มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะสมาชิกหนึ่งของรัฐการพัฒนาความเป็นพลเมืองตามหลักภาวนา 4 ประกอบด้วย กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และ ปัญญาภาวนา และสอดคล้องกับภานุทัต ยอดแก้ว (๒๕๖๑) ได้วิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์คำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาแนวคิดสิทธิมนุษยชน” ผลการวิจัยพบว่า สิทธิมนุษยชนและคำสอนทางพระพุทธศาสนาคล้ายคลึงกันในเรื่องที่ว่าทั้งสองระบบส่งเสริมสันติภาพและการเคารพ

ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจเพื่อดูว่าเราสามารถสร้างแนวคิดสิทธิมนุษยชนในคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้ขนาดไหน ผลการวิจัยแสดงว่าตามบทวิเคราะห์ของพระสงฆ์เถรวาทของไทยที่เคยเขียนประเด็นสิทธิมนุษยชน เช่นพุทธทาสภิกขุสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์(ป.อ. ปยุตฺโต) และพระมหาวุฒิชัยวชิรเมธีเห็นว่าแนวคิดสิทธิมนุษยชนได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อสะท้อนความกังวลใจของโลกเกี่ยวกับสันติภาพและสุขภาวะของมนุษย์ในช่วงหลังการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สอง แต่สิทธิมนุษยชนนั้นยังไม่มีมาตรฐานระดับสูงหรือ“สัมมาปัญญา” หากพิจารณาตามแนวคิดนิติปรัชญาตะวันตกที่เห็นว่าหน้าที่สร้างสิทธิหน้าที่ตั้งที่สะท้อนอยู่ในมัชฌิมาปฏิปทาที่สามารถสร้างสิทธิและเสรีภาพได้อย่างไม่มีขอบเขต มัชฌิมาปฏิปทาสามารถช่วยเสริมคุณค่าในเรื่องความดีระดับสูง หรือแม้แต่พัฒนาหรือเติมเต็มแนวคิดสิทธิมนุษยชน การบูรณาการปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติกับพุทธธรรมจึงถูกเสนอในนี้ในฐานะอีกทางเลือกทางทฤษฎีสำหรับสังคมพุทธ

ประเด็นที่ 3 สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองตามแนวของพระสงฆ์เป็นคนมีคุณภาพชีวิตและการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นในด้านความเสมอภาคที่เป็นหลักการของประชาธิปไตย โดยใช้หลักสาราณียธรรมเป็นหลักยึดให้เกิดเสรีภาพ ความเสมอภาคในสังคมมีพรหมวิหารธรรมยึดถือธรรมาธิปไตย โดยมีกุศลกรรมบถเป็นสมาชิกแบบอย่างของสังคมตามสัปปุริสธรรม และเป็นคนมีศีลธรรมตามสุจริต กุศลกรรมบถ ศีล อันเป็นไปตามหลักการของพระโอวาทปาติโมกข์ สอดคล้องกับพระอ่อน มหิทธิโก(ระหุ่ง) และคณะ (2563) ได้วิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ปรัชญาสังคมในพระวินัยปิฎก” ผลการวิจัยพบว่า พระวินัยปิฎก ได้แก้อำนาจและข้ออนุญาตเป็นแนวทางการปฏิบัติของพระสงฆ์ซึ่งพระพุทธองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทในพรพราที่ 20 มูลเหตุของการบัญญัติพระวินัยมาจากพระสุทินได้เสพเมถุนกับอดีตภรรยา สำหรับวัตถุประสงค์ของการบัญญัติพระวินัยเพื่อความ เป็นระเบียบเรียบร้อยดีงามในหมู่คณะสงฆ์เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้เกิดความหลุดพ้นและเพื่อความ ผาสุกแก่หมู่คณะ 2. ปรัชญาสังคม ได้แก่ ทฤษฎีโครงสร้างทางสังคม ปัญหาสังคม พฤติกรรมแสดงออกของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ซึ่งมีนักปรัชญาหลายสำนักได้เสนอ แนวคิดทฤษฎีหลักการปฏิบัติระเบียบ ข้อบังคับสิทธิหน้าที่เสรีภาพ เสมอภาค และความยุติธรรมของการอยู่ร่วมกันในสังคม 3. ปรัชญาสังคมในพระวินัยปิฎกได้แก่ 1) สิทธิตามพระธรรมวินัยคือพระภิกษุสงฆ์ผู้บวชตามหลักเกณฑ์ของพระธรรมวินัยย่อมได้สิทธิในปฏิบัติกิจของพระสงฆ์ 2) หน้าที่ตามพระธรรมวินัยมี 2 อย่างคือคณณะและวิปัสสนา 3) เสรีภาพตามพระวินัยคือพระสงฆ์มีอิสระในการประพฤติปฏิบัติธรรมเพื่อให้ถึงซึ่งความหลุด

พ้นจากทุกข์ 4) เสมอภาคตามพระธรรมวินัยคือพระสงฆ์มีความเสมอภาคทางศีลมีความเสมอภาคทางความคิดเห็นมีความเสมอภาคในการแบ่งปันเช่นการรับภิกษุ 5) ความยุติธรรมตามพระวินัยคือการตัดสินและการลงโทษ โดยใช้หลักพระธรรมวินัยเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน และสอดคล้องกับติเรก ควรสมาคม (๒๕๖๓) ได้วิจัยเรื่อง “สิทธิมนุษยชน : ศึกษาเปรียบเทียบในทางพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า สิทธิมนุษยชนมีที่มาจากหลักการและแนวคิดทางปรัชญาและศาสนา ตลอดจนการต่อสู้ทางการเมืองมาอย่างยาวนานของคนตะวันตก จนได้มาเป็นหลักประกันซึ่งสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคและการยอมรับในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีแสดงไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ส่วนองค์ความรู้และแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในพระพุทธศาสนาและการเปรียบเทียบกับหลักการในทางพระพุทธศาสนานั้นไม่พบคำศัพท์ว่าสิทธิมนุษยชนโดยตรงแต่อย่างไร พระพุทธศาสนาอธิบายสิทธิมนุษยชน ในความหมาย คือ 1. สิทธิในการเข้าถึงมรรคผลของคุณค่าความเป็นมนุษย์ 2. การที่มนุษย์มีชีวิตอยู่ด้วยกัน ด้วยความเคารพในชีวิตทุกชีวิต 3. การให้ความเคารพนับถือผู้อื่นหรือการไม่แบ่งชั้นวรรณะและการเป็นรากแก้วของชีวิตเทียบได้กับคำว่าศีลส่วนคำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือคุณค่าการทำให้มนุษย์ลดความโลภโกรธหลงหรือกิเลสลง เพราะสิ่งเหล่านี้ทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ส่วนกรณีศึกษาสิทธิมนุษยชนเปรียบเทียบในพระไตรปิฎก ได้แก่มหาเวสสันดรชาดกในกรณีการบริจาคบุตรและภรรยา ประเด็นการห้ามบุคคลบางประเภทบวชนั้นมีเหตุผลว่าการควบคุมปฏิบัติให้เป็นไปตามธรรมวินัยทำได้ยากและการบรรลุนิพพานของบุคคลไม่จำเป็นต้องบวชก็ได้ นอกจากนี้พระพุทธศาสนามีได้ห้ามสตรีบวชเป็นภิกษุณีแต่ได้กำหนดเงื่อนไขในการเข้ามาบวชของสตรีตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ปัญหาเรื่องความเลื่อมล้ำความไม่เท่าเทียมกันของคุณคนในพระพุทธศาสนาเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมชาติจึงไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนแบบตะวันตก และในเรื่องเสรีภาพในพระพุทธศาสนากับในสิทธิมนุษยชนมีความแตกต่างกัน โดยเสรีภาพทางพระพุทธศาสนาเป็นเสรีภาพที่มีดุลยภาพ ขณะที่ทางโลกเป็นเสรีภาพเพื่อการทำได้ตามใจชอบมากกว่า ผลการศึกษาที่ได้รับจึงควรนำองค์ความรู้ในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน เผยแพร่สู่สังคมไทยให้มากขึ้นสร้างความร่วมมือกับวัดในพระพุทธศาสนา เช่นจัดเป็นศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านสิทธิมนุษยชนกับองค์ความรู้ในพระพุทธศาสนา หรือสร้างเครือข่ายสิทธิมนุษยชนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนพัฒนาสื่อออนไลน์เกี่ยวกับธรรมและสิทธิมนุษยชน

องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษารวบรวมเรื่อง “สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองวิเคราะห์ตามแนวพุทธศาสตร์” ในครั้งนี้ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาการเมืองการปกครองของสังคมไทย ซึ่งปรากฏในคำว่า “SARIT” โมเดล อันเป็นผลมาจากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยตามแนวคิดปัจจุบัน การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และการวิพากษ์ชุมชนนิพนธ์ (Public Hearing) โดยนิยาม คำว่า “SARIT” โมเดล ไว้ดังนี้

- S หมายถึง **Synthesis** คือการสังเคราะห์หลักพุทธธรรมกับหลักการเมืองการปกครองสมัยใหม่
- A หมายถึง **Action** คือการปฏิบัติตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา ในที่นี้คือการใช้สิทธิและเสรีภาพทางสายกลางซึ่งสอดคล้องกับหลักนิติธรรมและหลักพุทธธรรม
- R หมายถึง **Responsibility** คือความรับผิดชอบของผู้ใช้สิทธิและเสรีภาพทางการเมือง โดยรับผิดชอบทั้งในแง่กฎหมายและในแง่หลักศีลธรรม ไม่ว่าจะผลที่เกิดจากการใช้สิทธิและเสรีภาพจะออกมาทั้งในแง่บวกหรือ แง่ลบก็ตาม
- I หมายถึง **Insight** คือการมีปรีชาญาณในการใช้สิทธิและเสรีภาพ ซึ่งในที่นี้ก็คือการมีสัมมาทิฐิ ความเห็นที่ถูกต้อง สัมมาสังกัปปะ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่ถูกต้อง หรือมีปัญญาในการใช้สิทธิและเสรีภาพนั่นเอง
- T หมายถึง **Technology** คือความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ในการสื่อสารอย่างชาญฉลาด โดยผู้ปกครองต้องมีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารถึงประชาชนให้รู้จักใช้สิทธิและเสรีภาพในเชิงสร้างสรรค์

ผู้วิจัยได้สรุปแผนภาพแสดงองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีนโยบายเรื่องสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง โดยสร้างความเชื่อในเรื่องสิทธิและเสรีภาพตามหลักกาลามสูตร และไปสู่การกระทำตามหลักกรรม และกุศลกรรมบถ บนหลักการของโอวาท 3 คือ (1) การไม่ประพฤติดุจจริตทั้งปวง (ศีล) (2) การประพฤติดุจจริตทั้งปวง (ทาน) และ (3) การฝึกทำจิตใจให้บริสุทธิ์ (ปัญญา) และภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองวิเคราะห์ตามแนวพุทธศาสตร์ และในด้านบุคคลให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเรื่องสิทธิและเสรีภาพของคนสมัยใหม่ว่ามีเหตุผลอย่างไร จึงมีการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพกันมาก และสิทธิและเสรีภาพที่แท้จริงคืออะไร

เอกสารอ้างอิง

- ดิเรก ควรสมาคม. (2563). สิทธิมนุษยชน : ศึกษาเปรียบเทียบในทางพระพุทธศาสนา. *วารสารนิติ รัฐกิจ และสังคมศาสตร์*, 4(2), 133-134.
- นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง. (2556). *รูปแบบและหลักการของการปกครองในพระไตรปิฎก* (สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นวลรัชต์ อมรรัตน์บงกช. (2554). *ศาสนากับการเมืองใหม่ในประเทศไทย* (ดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชาการเมือง). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2532). *พุทธศาสนากับสังคมไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) และ ระวี ภาวิไล. (2532). *พุทธบริษัท กับ พระธรรมวินัย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2541). *นิติศาสตร์แนวพุทธ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พุทธธรรม.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2557). *ธรรมราชา*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอ่อน มหิทธิโก (ระหุ่ง) และคณะ. (2563). การวิเคราะห์ปรัชญาสังคมในพระวินัยปิฎก. *วารสารบัณฑิตศึกษมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 7(2), 119-120.
- พุทธทาสภิกขุ, ธัมมิกสังคมนิยม. (2529). *บรรณาธิการโดยไดโนลเคสแควเรอร์*. (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง).
- ภาณุทัต ยอดแก้ว. (2561). การวิเคราะห์คำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาแนวคิด สิทธิมนุษยชน. *วารสารไทยศึกษา*, 14(2), 61-62.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- แสวง อุดมศรี. (2530). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อภิญา ฉัตรช่อฟ้า. (2564). การสร้างและพัฒนาความเป็นพลเมืองภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(3), 121-122.